

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

21 lutego 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Dariusz Zawistowski (przewodniczący)

SSN Monika Koba

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 21 lutego 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej [...] spółki akcyjnej w W.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku

z 30 grudnia 2021 r., I ACa 402/21,

w sprawie z powództwa K. Z.

przeciwko [...] spółce akcyjnej

w W.

o zapłatę i ustalenie,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od pozwanej na rzecz
powódki tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego
2700,00 (dwa tysiące siedemset) zł z odsetkami w wysokości
odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia
pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia
pozwanej odpisu wyroku do dnia zapłaty.**

Monika Koba

Dariusz Zawistowski

Grzegorz Misiurek

(A.T.)

UZASADNIENIE

Powódka K. Z. pozwem z 27 lipca 2020 r. domagała się zasądzenia na jej rzecz od pozwanej [...] spółki akcyjnej w W. kwoty 34 369,91 zł i 19 240,46 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie [...] do dnia zapłaty, ustalenia nieistnienia stosunku prawnego między stronami wynikającego z umowy o kredyt [...], ewentualnie zasądzenia od pozwanego na jej rzecz kwoty 50 084,06 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie [...] do dnia zapłaty, ewentualnie zasądzenia kwoty 15.040,86 zł i 19.240,46 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie [...] do dnia zapłaty.

Pozwana nie uznała powództwa.

Sąd Okręgowy w Olsztynie wyrokiem z 9 lutego 2021 r. zasądził od pozwanej na rzecz powódki 19 240,46 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie za okres [...] do dnia zapłaty (pkt I), ustalił nieistnienie między stronami stosunku prawnego wynikającego z umowy o kredyt mieszkaniowy [...], zawartej między powodem a [...] S.A. (pkt II), oddalił powództwo o zapłatę w pozostałej części, w tym powództwo ewentualne o zapłatę (pkt III) i orzekł o kosztach procesu (pkt IV).

Sąd ten ustalił, że powódka [...] zawarła [...] umowę [...] kredytu mieszkaniowego [...] przeznaczonego na zakup lub zamianę nieruchomości na rynku wtórnym, denominowanego do franka szwajcarskiego (CHF). Kredyt został udzielony w złotych w kwocie [...], stanowiącej równowartość [...] CHF, wyliczoną według kursu kupna tej waluty, zgodnie z tabelą kursów obowiązującą w banku kredytującym w dniu uruchomienia środków.

Splata kredytu miała nastąpić w terminach i kwotach określonych w doręczonym kredytobiorcy harmonogramie w złotych, w równowartości wyrażonych w walucie obcej. Do przeliczeń wysokości rat kapitałowo - odsetkowych spłacanego kredytu miał być stosowany kurs sprzedaży waluty waloryzacyjnej określony w tabeli kursów obowiązującej w banku w dniu spłaty.

[...] strony zawarły porozumienie umożliwiające dokonywanie spłaty rat kapitałowo - odsetkowych bezpośrednio w walucie, w której kredyt był denominowany oraz spłaty całości lub części kredytu przed terminem określonym w umowie bez żadnych dodatkowych kosztów. Jednocześnie określono zasady wyliczenia kursu tabelowego.

Do chwili podpisania powyższego aneksu powódka spłacała kredyt w PLN a od [...] w CHF; suma spłat w walucie obcej za okres wskazany w pozwie [...] wyniosła 19 240,46 CHF.

Kredyt był spłacony w okresie [...], w PLN zamknął się sumą 11 547,81 zł, odsetki karne 1,60 zł, kapitał 42.215,24 zł, łącznie - 53.764,65 zł.

W ciągu ostatnich [...] przed wniesieniem pozwu powódka spłaciła pozwanemu sumę rat kapitałowo - odsetkowych w wysokości 34 369,91 zł, a nadto od dnia zawarcia porozumienia co do spłaty wprost we frankach szwajcarskich - kwotę 19.240,46 CHF.

Zawarcie umowy zostało poprzedzone złożeniem przez powódkę wniosku kredytowego na formularzu opracowanym przez bank.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy, odwołując się do art. 69 ust. 1 Prawa bankowego, stwierdził że umowa kredytu jest nieważna w całości, zawiera bowiem liczne odstępstwa od definicji legalnej zawartej w prawie bankowym. (art. 58 § 1 k.c.). Wartość kredytu wyrażona została we franku szwajcarskim, natomiast wypłata kredytu i ustalenie wysokości rat były ustalone w PLN. W tej sytuacji kredytobiorca nigdy nie spłacał nominalnej wartości kredytu, gdyż z uwagi na różnice kursowe i różnice czasowe pomiędzy zawarciem umowy a późniejszą wypłatą i spłatą kredytu zawsze była to inna kwota. Taka formuła umowy stanowi znaczące odejście od ustawowej konstrukcji kredytu, której elementem przedmiotowo istotnym jest obowiązek zwrotu kwoty otrzymanej. Fakt ten wynika z włączenia do umowy klauzuli przeliczeniowej powodującej, że wysokość zobowiązania wyrażonego w walucie polskiej była modyfikowana innym miernikiem wartości. Włączenie do umowy takiej klauzuli wprowadza szereg problemów związanych z przełamaniem zasady nominalizmu, zasady określoności świadczenia, obarczeniem kredytobiorcy nieograniczonym ryzykiem kursowym a także

możliwością naruszenia przepisów o odsetkach maksymalnych. Kredyt hipoteczny został udzielony na zakup nieruchomości i dzień wykorzystania (pobrania) kredytu lub jego transzy nie należał do swobody kredytobiorcy, lecz był związany z terminami narzuconymi umową kupna nieruchomości. Kredytobiorca nie miał realnego wpływu na wybór dnia pobrania kredytu, nie mógł też dowolnie wybierać dnia spłaty raty kredytowej. To oznacza, że jego wpływ na to, według jakiego kursu otrzymał kredyt i według jakiego kursu miał go spłacać, był znikomy. Bank jednostronnie narzucił kurs zarówno dla chwili pobrania kredytu, jak i dla chwili spłaty; pozostawał więc jedynym podmiotem kształtującym po zawarciu umowy istotne jej elementy, jakimi są: wysokość kredytu wypłaconego kredytobiorcy i wysokość raty. Jednostronny wpływ banku na wysokość rat kredytowych jest sprzeczny nie tylko z definicją kredytu, ale i z granicami swobody umów wyznaczonymi przez art. 353¹ k.c.

Sąd zaznaczył, że ustawa „antyspreadowa” z 29 lipca 2011 r. nie wprowadziła żadnych rozwiązań, które wchodziłyby do treści umów kredytowych denominowanych lub indeksowanych zawartych przed dniem wejścia jej w życie. Umowy nieważnej nie można uczynić ważną za pomocy późniejszej ustawy, podobnie jak nie można jej uczynić ważną za pomocą zmiany (aneksu) wprowadzającego możliwość spłaty rat w walucie CHF.

Niezależnie od tego, Sąd Okręgowy dokonywał oceny spornych zapisów poprzez pryzmat przesłanek określonych w art. 385¹ § 1 k.c. Uznał, że zastosowane przez bank klauzule przeliczeniowe miały charakter abuzywny, gdyż kształtowały prawa i obowiązki konsumentów - kredytobiorców - w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami oraz rażąco naruszają ich interesy. Bank przyznał sobie prawo do jednostronnego regulowania wysokości rat kredytu. Jednocześnie prawo banku do ustalania kursu waluty - w świetle umowy zawartej przez strony - nie doznawało żadnych ograniczeń. Skoro bank mógł wybrać dowolne i niepoddające się weryfikacji kryteria ustalania kursów kupna i sprzedaży walut obcych, stanowiących narzędzie indeksacji kredytu i rat jego spłaty, wpływając na wysokość własnych korzyści finansowych i generując dla kredytobiorcy dodatkowe i nieprzewidywalne co do wysokości koszty kredytu; klauzule te rażąco naruszały zasadę równowagi kontraktowej stron na niekorzyść konsumentów, a także dobre obyczaje, które nakazują, by ponoszone przez konsumenta koszty związane z zawarciem

i wykonywaniem umowy, o ile nie wynikają z czynników obiektywnych, były możliwe do przewidzenia, a sposób ich generowania poddawał się weryfikacji.

Postanowienia regulujące mechanizm indeksacji dotyczą świadczeń głównych stron, są jednak niejednoznaczne, a więc mogą być uznane za abuzywne.

Zdaniem Sądu Okręgowego, warunki umowy nie były uzgodnione indywidualnie. Treść umowy nie świadczy o tym, by w dacie zawarcia umowy powódka miała możliwość wyboru waluty obcej do otrzymania wypłaty kredytu ani tym bardziej do spłaty rat. Brak jest dowodów na to, że powódka miała swobodę wyboru. To samo dotyczy waluty, w której kredyt został wypłacony.

Postanowienia umowy dotyczące stosowania dwóch różnych rodzajów kursów, nie zostały uzgodnione indywidualnie z powódką i kształtowały jej zobowiązania w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jej interesy, a zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ k.c., a w związku z tym nie wiążą powódki.

Wylimitowanie wskazanych klauzul abuzywnych przy zachowaniu postanowień dotyczących określenia kwoty kredytu w CHF oznaczałoby, że kwota kredytu powinna zostać przeliczona na PLN, a powódka w terminach płatności kolejnych rat powinna je spłacać w PLN, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Odwołując się do orzecznictwa Sądu Najwyższego i TSUE, Sąd pierwszej instancji wskazał, że nie ma możliwości zastosowania w miejsce wylimitowanych postanowień żadnego innego kursu waluty.

Sąd Okręgowy uznał, że umowy denominowane w CHF nie dają się utrzymać po wylimitowaniu tego mechanizmu waloryzacji, gdyż są to umowy – zgodnie z wolą stron - złotowe. Po wylimitowaniu abuzywnego mechanizmu denominacji kwota kredytu i wysokość rat. pozostają nieznane. Luki tej nie da się wypełnić w żaden sposób.

W konsekwencji, strony, które zawarły nieważną umowę, powinny zwrócić sobie wzajemnie otrzymane świadczenia (art. 410 k.c. w związku art. 405 k.c.).

Stosując tzw. teorię salda, Sąd Okręgowy stwierdził, że po stronie pozwanej nie doszło jeszcze do bezpodstawnego wzbogacenia. Powódce wypłacono kwotę [...] zł, spłaciła zaś ona raty w sumach: 34 369,91 zł oraz 19 240,46 CHF. Ustalanie salda wzbogacenia uzasadnione jest tylko odnośnie do kwot w tej samej walucie, ponieważ tylko takie można traktować jako świadczenia jednorodne. W złotych polskich nie doszło jeszcze do bezpodstawnego wzbogacenia banku; powództwo o zapłatę w tej walucie podległo zatem oddaleniu na podstawie art. 410 w związku z art. 405 k.c.

Inaczej sprawa przedstawia się z żądaniem zapłaty uiszczonych przez powódkę franków szwajcarskich. Skoro umowa dotyczyła kredytu złotowego (nie walutowego) - którego wypłata i spłata miała następować w złotych polskich i skoro umowa ta była nieważna *ex tunc*, porozumienie wprowadzające możliwość spłaty we frankach nie mogło tej umowy sanować poprzez wprowadzenie nowego, obowiązującego strony systemu spłaty rat. Było więc od chwili jego podpisania porozumieniem pozbawionym podstawy w postaci umowy (*causa*), a świadczenia spełnione w jego wykonaniu były od początku świadczeniami nienależnymi. Nie wystąpiły przy tym przesłanki negatywne zwrotu świadczenia wymienione w art. 411 k.c., gdyż powódka nie wiedziała, że nie jest zobowiązana. Powódka spełniała świadczenie w obawie przed wypowiedzeniem umowy kredytowej z wszystkimi tego konsekwencjami. Trudno zakładać, by bank otrzymane świadczenia zużył lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony. Nienależne świadczenia spełnione we CHF zasądzono w punkcie I wyroku z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za okres od dnia następnego po odmownej odpowiedzi pozwanego na wezwanie do zapłaty (art. 481 § 1 i 2 k.c.).

Sąd Okręgowy uznał za bezzasadny zarzut przedawnienia, wskazujący na krótszy niż 10-letni okres przedawnienia.

Sąd Okręgowy odwołując się do powyższych argumentów uwzględnił powództwo o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego na podstawie art. 189 k.p.c.,

Z uwagi na to, że jedno z dwóch żądań głównych (o zapłatę) zostało uwzględnione tylko w części, Sąd Okręgowy rozpoznał żądania ewentualne o zapłatę. Żądania te było sformułowane przy założeniu, że kwoty w nich wskazane

miały stanowić nadpłatę kredytu po jego „odfrankowaniu”. Żądania te zostały oddalone na podstawie art. 410 k.c. wobec stwierdzenia nieważności umowy i rozliczenia stron na tej właśnie podstawie.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że w pkt I i III zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 19 240,46 CHF z ustawowymi odsetkami za opóźnienie [...] 34 369,91 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie [...] - za jednoczesnym zaofiarowaniem przez powódkę zwrotu pozwanej otrzymanej kwoty [...] i oddalił powództwo w pozostałej części w tym powództwo ewentualne o zapłatę (pkt. 1), oddalił apelacje powódki i pozwanej w pozostałej części (pkt 2) i orzekł o kosztach procesu (pkt 1 b i pkt 3), aprobując ustalenia faktyczne przyjęte za podstawę zaskarżonego orzeczenia oraz wyrażoną na ich podstawie ocenę nieważności spornej umowy kredytowej. Uznał jednak, że na uwzględnienie zasługiwało nie tylko żądanie zapłaty kwoty 19 240,46 CHF, lecz także kwoty 34 369,91 zł, z tym jednak zastrzeżeniem, zwrot tych kwot powinien nastąpić za jednoczesnym zaofiarowaniem przez powódkę zwrotu kwoty otrzymanego kredytu z uwagi na podniesiony na etapie postępowania apelacyjnego przez pozwaną – skutecznie - zarzut zatrzymania. Wskazał, że w świetle uchwały składu siedmiu sędziów Sadu Najwyższego – zasady prawnej - z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21 rozliczenia stron nieważnej umowy powinno nastąpić na podstawie tzw. teorii kondykcji, a nie teorii salda.

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach przewidzianych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c., pozwana wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w punktach 1 a i 1b, pkt 2 w zakresie oddalającym apelacje pozwanej oraz w pkt 3 i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzuciła naruszenie: art. 58 § 1 k.c. w związku z art. 65 § 2 k.c. i art. 69 ust. 1 i ust. 2 pkt. 2 Prawa bankowego i art. 58 § 2 k.c.; art. 358 § 2 k.c.; art. 385¹ § 1 k.c., art. 385¹ § 1 i 3 k.c. w związku z art. 4 ust. 1 i 2 oraz art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13; art. 385¹ § 2 k.c. i art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 w związku z art. 58 § 1 k.c. i art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego.

Podstawę kasacyjną naruszenia przepisów postępowania skarżąca wypełniła zarzutem obrazy art. 189 k.p.c.

Powódka w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosła o jej oddalenie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny, dokonując oceny postanowień umowy kredytu zawartej przez strony pod kątem ich abuzywności, oparł się na ustaleniach i wnioskach Sądu pierwszej instancji istotnych z punktu widzenia tej oceny. Wynika z nich jednoznacznie, że treść postanowień umowy dotyczących waloryzacji kredytu kursem CHF, w tym postanowień określających przeliczanie kursów walut zgodnie z tabelą kursów pozwanej, nie były przedmiotem negocjacji i uzgodnień między stronami. Pracownicy pozwanej nie wyjaśnili powódce, będącej konsumentem, w sposób rzetelny mechanizmu waloryzacji. Nie przedstawili jej, w jaki sposób wzrost kursu CHF w stosunku do kursu PLN może wpłynąć na wysokość kapitału kredytu i rat jego spłaty oraz jak może ona zabezpieczyć się przed negatywnymi skutkami takiej zmiany. Poprzedniczka prawna pozwanej posłużyła się gotowym wzorcem umownym. Powódka podpisała oświadczenie o świadomości ryzyka walutowego, gdyż było to warunkiem zawarcia umowy; nie miała jednak wpływu na jego treść i nie rozumiała należycie jego znaczenia. Klauzule waloryzacyjne nie zostały sformułowane w sposób prosty i zrozumiały, umożliwiające powódce oszacowanie wynikających z nich konsekwencji ekonomicznych, w szczególności całkowitego kosztu kredytu. Kształtowały prawa i obowiązki powódki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jej interes, gdyż pozostawiały pozwanej pełną swobodę w ustalaniu kursu waluty, wpływającego w sposób istotny na całkowity koszt kredytu.

Skarżąca podniosła, że Sąd Apelacyjny, wyrażając powyższą ocenę, naruszył wskazane w skardze przepisy prawa materialnego. Zarzuty te nie mogły odnieść zamierzonego skutku.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego nie budzi wątpliwości, że klauzule przeliczeniowe zastrzeżone w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej określają główne świadczenie kredytobiorcy (zob. m.in. wyroki:

z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18; z 30 września 2020 r., I CSK 556/18; z 13 kwietnia 2022 r. II CSKP 15/22; z 11 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i z 20 maja 2022 r., II CSKP 15/22 – nie publ.). Stanowisko to uwzględnia orzecznictwo TSUE (zob. m.in. wyroki: z 20 września 2017 r., C-186/16; z 20 września 2018 r., C-51/17; z 14 marca 2019 r., C-118/17 i z 3 października 2019 r., C-260/18). Aprobata tego zapatrywania nie może być uznana za przejaw naruszenia wskazanych przez skarżącą przepisów prawa materialnego.

Z motywów zaskarżonego wyroku wynika wyraźnie, że postanowienia kształtujące mechanizm waloryzacji, w tym określające ryzyko walutowe oraz kursowe nie były sformułowane w sposób jasny i zrozumiały, w związku z czym zostały poddane kontroli pod kątem abuzywności i ocenione jako nieuzgodnione indywidualnie oraz wprowadzające rażącą dysproporcję praw i obowiązków kontraktowych na niekorzyść powódki będącej konsumentem. Przesłanki tej oceny zostały rozważone z uwzględnieniem kryteriów wypracowanych w orzecznictwie Sądu Najwyższego oraz TSUE. Skarżąca nie podjęła jednak nawet próby wykazania, że kontrola abuzywności tej klauzuli - w istocie określającej główne świadczenia stron – powinna uwzględniać inne przesłanki niż dostrzeżone przez Sąd Apelacyjny. Nie podniosła również argumentów podważających skutecznie wyprowadzonego z tej kontroli wniosku, że sporne klauzule nie zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Ocena ta była wynikiem rozważenia postanowień umownych kształtujących te klauzule nie tylko w aspekcie przejrzystości pod względem formalnym i gramatycznym, ale również w kontekście możliwości oddziaływania na świadomość konsumenta następstw ekonomicznych jej zastosowania. Poniesione przez skarżącą zarzuty nie mogły zatem usprawiedliwiać odmiennego – wadliwego – założenia, na którym oparte zostały zarzuty naruszenia prawa materialnego.

Niedozwolone postanowienie umowne jest od początku, z mocy samego prawa, dotknięte bezskutecznością na korzyść konsumenta, który może udzielić następczo świadomej i wolnej zgody na to postanowienie, przywracając mu skuteczność z mocą wsteczną. W sprawie niniejszej powódka zgody takiej nie wyraziła; przeciwnie, sprzeciwiła się przyjęciu takiego rozwiązania.

W orzecznictwie wskazuje się, że wyeliminowanie niedozwolonych klauzul kształtujących mechanizm indeksacji i uznanie za wiążące pozostałych postanowień umowy prowadziłyby do przekształcenia kredytu złotowego indeksowanego lub denominowanego do waluty obcej w zwykły kredyt złotowy, jednak oprocentowany według stawki powiązanej ze stawką LIBOR, a więc tak daleko idącej zmiany umowy kredytu, że stałaby się ona umową o odmiennej istocie i charakterze. Podkreśla się przy tym, że w rozważanym przypadku zastosowanie w umowie kredytu złotowego oprocentowania według stawki LIBOR byłoby sprzeczne z naturą stosunku prawnego zawiązanego przez strony. Skoro zaś po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzuli utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, to nie można uznać, że strony pozostają związane umowa w pozostałej części. W takiej sytuacji zachodzi podstawa do stwierdzenia nieważności umowy kredytu (zob. m.in. uchwały Sądu Najwyższego: z 16 lutego 2012 r., III CZP 11/20, OSNC 2021, nr 6, poz. 40 oraz z 7 maja 2021 r. – zasada prawna - III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9 poz. 56, a także wyroki Sądu Najwyższego: z 22 stycznia 2016 r., I CSK 1049/14, OSNC 2016, nr 11, poz. 134; z 13 kwietnia 2022 r., II CSKP 15/22 i z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 - nie publ.).

Wejście w życie tzw. ustawy antyspreadowej, którą w art. 69 Pr. dodano ustęp 3, nie wpłynęło na ocenę abuzywności postanowień umów kredytu zawartych wcześniej oraz konsekwencji prawnych wynikających z tej oceny (zob. m. in. wyroki Sądu Najwyższego: z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22 i z 28 października 2022 r., II CSKP 894/22 - nie publ.).

Możliwości usunięcia luki w umowie nie stwarza również art. 358 § 2 k.c., wprowadzony do Kodeksu cywilnego z dniem 24 stycznia 2009 r. ustawą z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe; Dz.U. z 2008 r., Nr 228, poz. 1506), a więc po zawarciu przez strony umowy. Przepis ten dotyczy zobowiązań wyrażonych w walucie obcej. W kredycie denominowanym do waluty obcej waluta ta stanowi jedynie miernik wartości zobowiązania zaciągniętego w walucie polskiej i świadczeń spełnianych przez kredytobiorców w tej walucie. Nie ulega też wątpliwości, że zamiarem

pozwanej nie było stosowanie kursu średniego NBP, lecz kursów z własnych tabel, zapewniających wyższy zysk ze spreadu walutowego.

W orzecznictwie TSUE zostało wyjaśniane, że sądy krajowe są uprawnione do eliminowania z umowy niedozwolonych postanowień umownych, jednak bez możliwości dokonywania ich redukcji utrzymującej lub zastąpienia innymi postanowieniami (zob. wyroki: z 14 czerwca 2012 r., C-618/10; z 6 marca 2019 r., C- 0 i C-197/17 oraz z 30 maja 2013 r., C-488/11).

Zamierzonego skutku nie mógł wyrzucić zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. podniesiony – wadliwie – w ramach podstawy kasacyjnej naruszenia przepisów postępowania. Wymieniony przepis określa materialnoprawne przesłanki unormowanego nim powództwa, dlatego właściwą płaszczyznę do oceny zarzutu naruszenia tego przepisu stanowi pierwsza podstawa kasacyjna, określona w art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. Tym niemniej wypada zauważyć, że wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżącej, powódka ma interes prawny w ustaleniu nieważności umowy mimo przysługującego jej powództwa o świadczenie.

Z przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku wiążących ustaleń faktycznych wynika, że kredyt nie został przez powódkę w całości spłacony. Nie można zatem zasadnie twierdzić, że spór między stronami może być definitywnie rozstrzygnięty przez wniesienie powództwa o świadczenie. Ustalenie nieważności umowy usunie niepewność co do związania stron umową i konieczności realizacji wynikających z niej obowiązków. Ponadto wyrok zasądający świadczenie restytucyjne, oparty na przesłankowej ocenie ważności umowy kredytu - stosownie do art. 365 § 1 k.p.c. - nie przesądzałby ostatecznie tej kwestii. Trzeba też mieć na uwadze, że kredyt został zabezpieczony hipoteką na nieruchomości powódki, w związku z czym ustalenie nieważności łączącego strony stosunku prawnego ma znaczenie dla losów tego zabezpieczenia.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

(A.T.)

[a.]